

Никорович Юрій-Андрій Ігорович

Історична еволюція європейських аналітичних центрів та їхня роль у виробленні політики ЄС

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-4.10>

Никорович Юрій-Андрій Ігорович
аспірант кафедри політичних інститутів та процесів
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ,
Україна
ORCID: 0009-0009-8284-3514

Дана наукова стаття присвячена історичній еволюції європейських аналітичних центрів і їхній ролі у формуванні та виробленні політики Європейського Союзу. Детально розглянуто процес становлення та розвитку цих центрів протягом різних історичних етапів, зокрема, досліджуються зміни їхньої ролі в політичному процесі протягом різних етапів історії ЄС, від початку європейської інтеграції до сучасного періоду.

Розглянуто роль аналітичних центрів у наданні обґрунтованих досліджень та рекомендацій для прийняття політичних рішень в ЄС, а також їхню важливість у контексті забезпечення ефективного функціонування та розвитку європейських інституцій. Також досліджено їхню роль у створенні платформ для діалогу між різними групами зацікавлених сторін, сприяючи більш широкому інформованому обговоренню політичних питань.

Спільна політика Європейського Союзу (ЄС) вимагає обґрунтованих стратегій та рішень, щоб впевнено рухатися вперед у складному світовому політичному ландшафті. В цьому контексті аналітичні центри грають ключову роль у формуванні та вдосконаленні політики ЄС, забезпечуючи інформацією, аналізом та рекомендаціями.

З самого початку створення ЄС аналітичні центри відігравали важливу роль у наданні обґрунтованих рекомендацій та допомагали приймати важливі рішення на основі доказів. Вони сприяли формуванню стратегій, впливали на прийняття рішень та визначення напрямків розвитку ЄС на різних етапах його історії.

Специфіка діяльності аналітичних центрів полягає у висококваліфікованому аналізі складних суспільних та економічних проблем, що стикаються ЄС. Вони не тільки надають інформаційну базу, але і допомагають визначити можливі шляхи розв'язання проблем та забезпечують важливий інтелектуальний ресурс для політичних лідерів та високих посадовців ЄС.

На сучасному етапі європейські аналітичні центри виконують динамічну роль у контексті глобальних викликів, таких як зміни клімату, міграція, геополітичні кризи та економічна нестабільність. Вони сприяють розвитку наукових досліджень, адаптації до нових реалій та розробці стратегій, спрямованих на досягнення цілей ЄС.

Ключові слова: аналітичний центр, ЄС, політична експертиза, мозковий центр, політичне рішення.

Вступ. Європейський Союз (ЄС) завжди був складною та динамічною організацією, яка об'єднує держави та народи на спільному шляху до досягнення миру, стабільності і процвітання. Однак, щоб досягти цих амбіційних цілей, необхідно не просто встановлювати правила і структури, але й розробляти та впроваджувати ефективну політику.

У цьому контексті роль аналітичних центрів у формуванні і виробленні політики в ЄС стає дедалі важливішою та впливовішою. Ці центри, об'єднані спільною місією аналізу, дослідження та рекомендацій, стали ключовими гравцями у процесі прийняття рішень в ЄС.

Щоб краще зрозуміти сучасну роль аналітичних центрів у європейській політиці, слід дослідити їхню історичну еволюцію та розвиток, а також їхній вплив на прийняття рішень в ЄС.

Мета та завдання. Дослідити становлення та сучасний стан європейських аналітичних центрів та їхню роль у виробленні політики ЄС.

Завданням цього дослідження є:

- визначити історичні корені європейських інститутів політичної експертизи: історичних змін та тенденцій, що сприяли їхньому створенню та розвитку;
- дослідити еволюцію функцій аналітичних центрів, які вони виконували на різних етапах свого існування;

– оцінити роль аналітичних центрів на процеси прийняття рішень у ЄС.

Методи дослідження. В основі дослідження лежать інституційний, структурно-функціональний та порівняльний методи, які були важливими інструментами для аналізу європейських експертних співтовариств. Метод теоретичного синтезу та узагальнення використовувався при аналізі історії розвитку даного дослідження. Слід зазначити, що розвиток інституціоналізації аналітичних центрів досліджувався в працях Дж. МакГанна, Д. Стоуна, Б. Харві, Б. Паулсена, Е. Річа, Р. Хааса, Д. Абельсона, К. Томаса, К. Вейвера. Вивченням аналітичних центрів в окремих країнах та регіонах ЄС займалися такі вчені, як Р. Ветсон, Ж. Флош, М. Фіат, В. Пржибильський.

Результати. Поняття “hink tank” стало активно вживатися під час Другої світової війни для опису закритих колективів стратегічних експертів, які займалися військовим плануванням. Протягом 1950–1960-х років цей термін увійшов до активного вжитку у лексиконі англо-американських політологічних аналітиків і став застосовуватися відносно незалежних дослідницьких інститутів по всьому англослов'янському світу. Найчастіше для його перекладу використовується термін «фабрика думок», або ж «аналітичний центр» [5, с. 42].

На сьогоднішній день аналітичні центри в країнах ЄС мають багатий досвід та історичні традиції. У Західній Європі існує розмаїття неурядових організацій, чий вплив на внутрішню та зовнішню політику країн має вже давню історію та визнаний як безсумнівний. Проте, серед цього мозаїчного ландшафту виокремлюються аналітичні центри, завдяки своєму особливому методу функціонування та сталій зацікавленості спеціалізованих груп у результатах їхніх досліджень.

Перші аналітичні центри були створені у Великій-Британії та США. Серед них слід виділити Раду з міжнародних відносин в Нью-Йорку та Товариство Фабіана, яке було засновано ще 1884 року. Засновані вони були не урядами, а приватними особами, які вірили, що запровадження наукового підходу до розуміння міжнародних справ дозволить уникнути повторення минулих помилок і покращить перспективи миру в майбутньому. Вони проводили лекції, рецензували наукові статті, залучали міністрів та урядовців, а також налагоджували зв'язки з експертами та бізнес-лідерами. Однак їхня робота була зосереджена на впливі на конкретних людей і спільноти, а не на широку громадськість.

Перша світова війна підштовхнула до створення незалежних дослідницьких центрів, які зосереджувалися на темах, що становили суспільний інтерес, зокрема, на запобіганні майбутнім збройним конфліктам: це були Королівський інститут міжнародних відносин (Chatham House) у Лондоні, Рада з міжнародних відносин у Нью-Йорку та Інститут вищих міжнародних досліджень (пізніше HEI), заснований у Женеві в 1927 році [10, с. 8].

Отже, поява перших європейських аналітичних центрів була викликана трьома причинами:

- занепад Британської Імперії та посилення могутності США;
- розчарування та невдачі у виробленні ефективної політики перед Першою світовою війною;
- післявоєнний процес поширення національного самовизначення та послаблення колоніальних систем управління в різних частинах світу;

У цей період європейські аналітичні центри виявлялися менш конкурентоздатними порівняно з більш активними і добре організованими структурами у Сполучених Штатах Америки, де потужний економічний розвиток, і сприятливі обставини, зокрема, відсутність бойових на власній території, спонукали політичні сили країни до активізації своєї діяльності.

Дана тенденція була і в період Другої світової війни. В ці роки в європейських країнах фабрики думок являли собою закритий колектив аналітиків-стратегів, які займалися військовим плануванням. Формування нових аналітичних центрів, як впливових некомерційних закладів було фактично призупинено. В США ж в цей період з'явилися десятки організацій, які займалися соціально-еко-

номічними питаннями. Серед найвідоміших слід згадати Комітет сприяння економічному розвитку. Завдяки його діяльності в 1946 році було розроблено та прийнято закон про зайнятість [1, с. 93].

Слід зазначити, що кінець Другої світової війни став переломним моментом в розвитку аналітичних центрів. Деякі з них, а саме – Фонд Карнегі за міжнародний мир, Інститут Брукінгса, Королівський інститут національних справ і Рада з міжнародних відносин зіграли важливу роль у формуванні Об'єднаних Націй та інших міжнародних післявоєнних організацій. Ця спільна ініціатива сприяла настанню епохи відносної геополітичної стабільності, що в свою чергу сприяло стійкому економічному зростанню Заходу та його союзників [3].

З початком холодної війни більшість аналітичних центрів зосередили свої дослідження на конкуренції між Заходом і Радянським Союзом, ядерному стримуванню та енергетичній безпеці.

В 1950–1960 роках термін «фабрики думок» широко застосовували для позначення незалежних дослідницьких інститутів [11, с. 261].

А починаючи з 1960-х років даний термін почали використовувати для позначення дослідницьких організацій, які в своїй роботі орієнтуються на практичні результати. Тобто вони еволюціонували від неформальних «дослідницьких груп» до центрів експертизи зі штатним персоналом. В Європі почали створюватися аналітичні центри, які займалися питаннями високого рівня безробіття та стагнацією інтеграційних процесів.

В 1970-х роках незалежні дослідники почали створювати аналітичні центри, діяльність яких була спрямована на підготовку європейських дипломатів, розроблення рекомендацій для законодавчого процесу, яке стосувалося інтеграційних процесів. Наприклад, в 1974 році було створено Транс-європейську асоціацію політичних досліджень (TEPSA). Це був перший прецедент формування мережі аналітичних центрів на загальноєвропейському рівні з метою сприяння політичним дослідженням і обміну знаннями з питань європейської інтеграції. [7]

В 1980–1990-х роках розпочався період розвитку аналітичних центрів в Європі, який пізніше отримав назву «золотого». Кількість фабрик думок активно зростала, вдосконалювалась їхня структура, система фінансування. Це пояснювалось, по-перше, переходом до демократичного режиму правління багатьох східноєвропейських країн, що призвело до створення нових політичних умов, в яких інститути політичної експертизи могли функціонувати і не боятися перешкод з боку держави [2, с. 262].

По-друге, багато аналітичних центрів було створено перед приєднанням певних країн Європейського співтовариства, а також для оцінки впливу європейської політики на ці країни. Так у 1980 році

в Греції було створено Грецький центр європейських досліджень (ЕКЕМЕ). Тоді Греція перебувала на фінальній стадії вступу до Європейського союзу, і грецька громадська думка відчувала брак інформації, що базується на фактах, а також аналізу, який би дозволив раціонально оцінити очікування та ризики вступу. А в 1989 році у Фінляндії було засновано Інститут європейських досліджень.

В 1995 році відбулось четверте розширення ЄС. Приєдналися Австрія, Швеція та Фінляндія. Це, в свою чергу, дало стимул для розвитку аналітичних центрів в даних країнах.

Після закінчення холодної війни аналітичні центри зазнали ще одну глибоку еволюцію, яка була викликана процесами глобалізації.

Через те, що в боротьбу вступало все більше нових гравців і під тиском зростаючої конкуренції за обмежені кошти, багато аналітичних центрів замість широкої сфери політичних досліджень стали концентруватися на вузьких спеціалізаціях. Наприклад, на конкретних вимірах глобалізації, таких як: зміна клімату, кібербезпека, глобальна охорона здоров'я та міжнародні фінанси.

Однак, слід зазначити, що вузька спеціалізація є певним ризиком, оскільки може покласти під загрозу саме існування аналітичних центрів у випадку, якщо фінансування від фондів чи приватних осіб, які можуть втратити інтерес до їхньої тематики, припиниться.

В 2000-х роках концепція аналітичних центрів продовжує поширюватися на міжнародному рівні, надалі триває довгострокова глобальна тенденція росту їх чисельності.

За даними Університету Канзасу станом на 2023 рік в світі налічується 8248 аналітичних центрів. 2219 з яких діють в Європі [6].

Для країн ЄС є досить поширеним явище, коли влада звертається до політичних експертів, аналітичних організацій для консультацій. Ця практика сприяє коригуванню політичного курсу та прискоренню впровадження реформ.

У цих державах розповсюджена практика обговорення політичних питань на конференціях, форумах, круглих столах і в ЗМІ. В таких дискусіях беруть участь експерти, посадовці та активісти громадського сектора з метою знаходження оптимальних рішень для вирішення важливих завдань.

Діяльність аналітичних центрів в країнах ЄС спрямована на проведення аналітичних досліджень та аналізу даних з метою надання обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень в різних галузях політики Європейського Союзу.

Основні функції аналітичних центрів в процесі прийняття рішень включають:

1. Дослідження та аналіз політики. Аналітичні центри здійснюють дослідження та аналіз різних аспектів політики, включаючи економіку, соціальні питання, екологію, зовнішні справи та інші.

2. Підготовка документів і звітів. Вони розробляють документи, звіти та аналітичні матеріали, які містять рекомендації для прийняття рішень.

3. Експертні консультації. Аналітичні центри надають експертні консультації для зацікавлених сторін, допомагаючи їм розуміти складні питання та альтернативні варіанти рішень.

4. Моніторинг та оцінка політики. Центри відстежують реалізацію політики та оцінюють її ефективність. Вони аналізують наслідки рішень та надають рекомендації щодо їхньої корекції, якщо необхідно.

5. Публікації та освіта. Вони можуть публікувати дослідження, звіти та аналітичні матеріали для уряду та громадськості. Також вони можуть проводити навчальні заходи та інформаційні кампанії для підвищення обізнаності громадськості.

В 2013 році експерти Німецького інституту міжнародних відносин і безпеки Штеффен Ангенендт, Маркус Енглер і Ян Шнайдер опублікували статтю "Європейська політика щодо біженців", в якій вони не лише провели аналіз існуючих механізмів міграційної політики, визначивши їх переваги і недоліки, але також внесли власні пропозиції щодо її перегляду. Важливість цього дослідження виявляється в тому, що саме в ньому було запропоновано систему квот розподілу біженців по країнах, що базується на таких показниках, як ВВП, чисельність населення та рівень безробіття. [6]

Даний метод розподілу біженців між країнами Європейського Союзу, хоч і з деякими коригуваннями, враховуючи поточний контекст, було остаточно прийнято ЄС у 2015 році, коли міграційна криза досягла свого піку [9].

За останні десятиліття роль європейських аналітичних центрів у виробленні державної політики тільки зростає. Аналітичні центри привертають до себе все більше політичної та академічної уваги, науковці цікавляться ними з різних причин і з різними нормативними орієнтаціями. Ряд вчених вважають, що діяльність аналітичних центрів сприяє розвитку демократії та підвищенню ролі громадянського суспільства. [8]

Британські аналітичні центри використовували позицію Лондона як глобального центру для сприяння своїм дослідженням і аналізам. Інститути в Брюсселі скористалися розширенням та інституційним поглибленням ЄС і регулярністю його величезного ринку. Женева в свою чергу активно розвиває свою роль як приймаючої сторони СОТ і кількох важливих агентств ООН, щоб розширити свою роль у лідерстві думки.

Сучасні аналітичні центри вдаються до різних стратегій для підтримки та розширення комунікаційних зв'язків з громадськістю. Поза офіційними веб-сайтами та електронними виданнями, вони активно присутні в усіх популярних соціальних мережах, встановлюють контакти з провідними ЗМІ

та здійснюють інші інноваційні ініціативи. Роблячи це, вони зазвичай розвивають кілька проектів, спрямованих на різні аудиторії та інтереси. Зазначимо, що інтерпретація одних і тих самих подій може значно відрізнитися в залежності від того, чи йдеться про експертний аналітичний звіт, який доступний лише еліті через платний доступ, або ж про версію, яка опублікована для загальної аудиторії.

Засновники аналітичних центрів на початку ХХ століття, можливо, не уявляли, що колись ці організації стануть невід'ємною частиною політичного ландшафту, і, можливо, не погоджувалися з деякими тактиками, які вони застосовують, щоб підвищити свою видимість. Однак, вони б відзначили, наскільки ці організації змогли захопити і стимулювати дискусії з важливих політичних питань.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що поява аналітичних центрів в розвинених демократичних країнах, сприяла зростанню та укріпленню взаємодії між науковою, політичною та громадською спільнотами. Фінансування з поза державних ресурсів і дотримання академічних стандартів у першій половині ХХ століття призвели до досягнення високого професійного рівня їхніх досліджень.

Методологія роботи аналітичних центрів країн ЄС, як правило, ґрунтується на англо-американській практиці. Однак, Європа ще далека від американської практики, коли працівники аналітичних центрів переходять на роботу в уряд.

Європейські аналітичні центри відіграють вагомую роль у підтримці раціонального та обґрунтованого прийняття політичних рішень у ЄС. Вони сприяють зростанню якості політики та підвищенню її ефективності, що важливо для стабільності та успіху Європейського Союзу.

Широкий європейський ландшафт аналітичних центрів зараз є силою, з якою слід рахуватися і яка розвивається дуже швидко.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Клименко О. (2007). «Фабрики думок»: вплив неурядових організацій на політику демократичних держав. *Політичний менеджмент: Політологія. Соціологія. Психологія. Конфліктологія.* № 2 (2). С. 90–99.
2. Попов Є. (2015) Історична трансформація центрів інтелектуального забезпечення політичного процесу в європейському просторі. *Evropský politický a právní diskurz.* 2015. Sv. 2, Vyd. 1. С. 259–265.
3. A History of Think-Tanks: 12 Things You Should Know. (2018). URL: <https://medium.com/chatham-house/a-history-of-think-tanks-12-things-you-should-know-4283b76b2da3>.
4. Schneider J., Engler M., Angenendt S., (2013). European Refugee Policy: Pathways to Fairer Burden-Sharing, Berlin, SVR. URL: https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2013C36_adt_engler_schneider.pdf.
5. Dickson P. (1971) Think Tanks. New York, Atheneum. 370 p.

6. European Studies: Think Tanks. (2020). URL: <https://guides.lib.ku.edu/eurs/thinktanks>.

7. McGann J., Sabatini R. (2010). Global Think Tanks: Policy Networks and Governance. London: Routledge. URL: https://www.researchgate.net/publication/290060661_Global_think_tanks_Policy_networks_and_governance.

8. McGann, J. G., and K. R. Weaver, (2000). Think Tanks and Civil Societies: Catalysts for Ideas and Action, New Brunswick, NJ, Transaction Publications.

9. Migrant crisis: EU's Juncker announces refugee quota plan. (2015). // URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34193568>.

10. Missiroli, Antonio and Ioannides, Isabelle and Therace, Aurelie. (2012). European Think Tanks and the EU. Berlaymont Paper Issue 2, September. p.51.

11. Stone D. (2007) Recycling Bins, Garbage Cans or Think Tanks? Three Myths Regarding Policy Analysis Institutes // Public Administration. Vol. 85. No. 2. P. 259–278.

REFERENCES:

12. Klymenko O. (2007). «Fabryky dumok»: vplyv neuriadovykh orhanizatsii na polityku demokratychnykh derzhav. *Politychnyi menedzhment: Politolohiia. Sotsiolohiia. Psykholohiia. Konfliktolohiia* (№ 2 (2)). s. 90–99.

13. Popov Y. (2015) Istorychna transformatsiia tsentriv intelektualnogo zabezpechennia politychnoho protsesu v yevropeiskomu prostori / Ye. Popov // *Evropský politický a právní diskurz.* 2015. Sv. 2, Vyd. 1. S. 259–265.

14. A History of Think-Tanks: 12 Things You Should Know. (2018). URL: <https://medium.com/chatham-house/a-history-of-think-tanks-12-things-you-should-know-4283b76b2da3>.

15. Schneider J., Engler M., Angenendt S., (2013). European Refugee Policy: Pathways to Fairer Burden-Sharing, Berlin, SVR. URL: https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2013C36_adt_engler_schneider.pdf.

16. Dickson P. (1971) Think Tanks. New York, Atheneum. 370 p.

17. European Studies: Think Tanks. (2020). URL: <https://guides.lib.ku.edu/eurs/thinktanks>.

18. McGann J., Sabatini R. (2010). Global Think Tanks: Policy Networks and Governance. London: Routledge. URL: https://www.researchgate.net/publication/290060661_Global_think_tanks_Policy_networks_and_governance.

19. McGann, J. G., and K. R. Weaver, (2000). Think Tanks and Civil Societies: Catalysts for Ideas and Action, New Brunswick, NJ, Transaction Publications.

20. Migrant crisis: EU's Juncker announces refugee quota plan. (2015). // URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34193568>.

21. Missiroli, Antonio and Ioannides, Isabelle and Therace, Aurelie. (2012). European Think Tanks and the EU. Berlaymont Paper Issue 2, September. p. 51.

22. Stone D. (2007) Recycling Bins, Garbage Cans or Think Tanks? Three Myths Regarding Policy Analysis Institutes // Public Administration. Vol. 85. No. 2. P. 259–278.

The historical evolution of European think tanks and their role in EU policy making

Nykorovych Yurii-Andrii Ihorovych
Postgraduate Student at the Department
of Political Institutions and Processes
Vasyl Stefanyk Precarpathian National
University
Shevchenko str., 57,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: 0009-0009-8284-3514

This article is devoted to the historical evolution of European think tanks and their role in shaping and developing EU policy. The process of formation and development of these centers during different historical stages is examined in detail, in particular, the changes in their role in the political process during different stages of the EU history, from the beginning of European integration to the present period, are studied.

The role of think tanks in providing sound research and recommendations for political decision-making in the EU, as well as their importance in the context of ensuring the effective functioning and development of European institutions is considered. Their role in creating platforms for dialogue between different groups of stakeholders, contributing to a broader informed discussion of political issues, is also explored.

The European Union's (EU) common policy requires sound strategies and decisions to move forward confidently in a complex global political landscape. In this context, think tanks play a key role in shaping and improving EU policy by providing information, analysis and recommendations.

From the very beginning of the EU, think tanks have played an important role in providing sound advice and helping to make important decisions based on evidence. They have contributed to the formulation of strategies, influenced decision-making, and set the direction of the EU at different stages of its history.

The specificity of think tanks' activities lies in their highly qualified analysis of the complex social and economic issues facing the EU. They not only provide an information base, but also help to identify possible solutions to problems and provide an important intellectual resource for political leaders and senior EU officials.

At the present stage, European think tanks play a dynamic role in the context of global challenges such as climate change, migration, geopolitical crises and economic instability. They contribute to the development of research, adaptation to new realities, and the development of strategies aimed at achieving EU goals.

Key words: analytical center, EU, political expertise, think tank, policy decision.